

REMEMBER

992

REMEMBER

DE

351/03

MATEIU ION CARAGIALE

CULTURA NAȚIONALĂ

1924

153/161

A 36560

pe 10807

R E M E M B E R

LIAGYANAN KON URTAM

B.C.U. Bucuresti

C278172

LIAGYANAN KON URTAM

Ceci est un faits-divers atroce.

Les Mémoires du Bal-Mabille.

36566

Sublet

278172

SUNT vise ce parcă le-am trăit cândva și undeva, precum sunt lucruri viețuite despre cari ne întrebăm dacă n'au fost vis. La asta mă gândeam deunăzi seara când răvășind printre hârtiile mele ca să văd ce se mai poate găsi de ars — hârtiile încurcă — am dat peste o scrisoare, care mi-a deșteptat amintirea unei întâmplări ciudate, așa de ciudată, că de n'ar fi decât șapte ani de când s'a petrecut, m'ași simți cuprins de îndoială, ași crede că într'adevăr am visat numai, sau că am citit-o ori auzit-o de mult.

Era în 1907. Fusesem greu bolnav în București și mă întorsesem la Berlin acasă. Insănătoșirea mea se făcea cu anevoință, cerând îngrijiri mari. La plecare, doctorul m'a sfătuit să mă feresc până și de cele mai ușoare sguđuiri sufletești. Bietul doctor ! Am dat din umeri, zâmbind, și i-am spus să fie pe pace.

După un surghiun de doi ani revedeam Berlinul. Am de Berlin mare slăbiciune ; nici împrejurări foarte triste nu m'au împiedecat să-l revăd cu plăcere. L-am regăsit cum îl lăsasem : tot numai flori. Așa frumos

chiar ca în acel început de lunie nu-mi păruse totuși niciodată.

Ca să-l vântur însă și să-l colind ca odinioară, nu mai mergea. Oboseam repede și oboseala putea înlesni reînviearea boalei. M'am resemnat dar câtăva vreme a sta pe acasă, jertfă de care mă despăgubea în parte frumusețea muzicii vechi ce se făcea la noi de dimineața până seara. Năpădit de o dulce aromeală, îmi lasam visările să nască și să se topească în voie în noianul de armonii sublime, uitându-mă pe fereastră, cu ochii pe jumătate închiși, cum unduiau curcubeuri în pulberea fluidă a fântânii din largă piață grădină. Lina boare a asfințitului legăna ciucurii purpurii ai trandafirilor agățați pe terasa casei din față, purtându-le mireasma până la mine. Seara da însufleșire umbrelor, în oglinzi, tainic, treceau flori. Acesta era ceasul pe care-l așteptam ca să admir colțul cel mai frumos al pieței — un petec de pădure rămas neafins în plin oraș — câțiva bătrâni copaci frunzoși și sumbri, vrednici să slujească de izvod celor mai cu faimă meșteri ai zugrăvelii.

*

Li regăseam chiar, la muzeul Frederic, într'o cadră de Ruysdaël, aceiași copaci stufoși, adumbrind lângă o cădere

de apă un castel în ruină. Odată nu puteam trece pe dinaintea ei fără a mă opri îndelung. Privind-o, gândul mi se pierdea fără sfârșit în fărâma-i de cer vânat cu zare adâncă. E înăscută în mine, drojdie de străvechiu eres, o iubire păgână și cucernică pentru copacii bătrâni. Lor le datoresc inspirații mult nobile și grave, fiindcă nu cred să se aple pe lume viers omenesc sau cântare meșteșugită care să mă miște mai viu ca tainicul freamăt ce-l deșteaptă în frunzișul lor vântul serii. Arborii aceia zugrăviți mă încântau totuși mai mult chiar decât cei adevărați, acel mic peisaj melancolic înfățișându-mi o oglindire a sufletului meu.

Mergeam la muzeu foarte ades. Cât de cufundat eram în contemplarea cadrelor nu treceam cu vederea nici pe oaspeți, interesanți uneori, așa că printre ei, băgasem de seamă că se afla nelipsit un tânăr, care, acolo mai ales, ar fi atras privirile oricui, căci despre el s'ar fi putut cu drept zice că-l desprinsese de pe o pânză veche o vrajă. Poate fi plăcere mai rară pentru cei ce s'au împărtășit cu evlavie întru taina trecutului decât să întâlnească în carne și oase o icoană din veacuri apuse? Cu doi ani înainte văzusem în sala franțuzească a muzeului o cuconiță care

copiã după Mignard pe Maria Mancini și avea o așa isbitoare asemănare cu modelul, încât ai fi crezut că privindu-se în oglindă, își zugrăvește, împodobindu-l, propriul ei chip.

Tot astfel semăna tânărul cu unii din acei lorzi, ale căror priviri, mâini și surâsurî Van Dyck și, după el, Van-der-Faës le-au hărăzit nemuririi. Zic unii din acei lorzi, fiindcă mai toți sunt la fel. În trecut, în căștele restrânse, celor de aproape și îmulțit înrudiți, trăind împreună, cu același port și obiceiuri, fiecare epocă le întipărește același aer dacă nu chiar aceeași înfățișare. Se întâmplă iarăși ca, acolo unde cu gândul nu gândești, să răsară ființe, cărora le trebuie căutată aiurea, în alte țări, la alte neamuri, în alte veacuri, adevărata asemănare, fără a li se putea bănuî măcar, în vreun fel, cu aceia de cari îi despart prăpăstii de timp și de stirpe vre o cât de îndepărtată înrudire.

Era de prisos dar orice presupunere despre obârșia tânărului cu pricina, făceam însă tot soiul de reflexii asupra ființei lui, unică într'adevăr și stranie, impunându-se poruncitor luărei-aminte. Mă subjugase prestigiul recei trușii a tânărului ce, în deplină frumusețe, pășea singur în viață, nepăsător, cu fruntea sus. L-am crezut, din capul locului una

din acele fapte excepționale, străine de omenire, pentru cari am resimțit totdeauna o vie atragere. Il vedeam zilnic aproape, nu muzeul fiind singurul loc unde îl întâlneam. În plimbările ce începusem a relua prin oraș, de teama oboselii, făceam lungi popasuri la o prăvălie, unde se degustau capodoperile unei vechi rachierii neerlandeze. După Ruysdaël, Van-Brouwer și Van-der-Hoogh. Nicăeri nu mă reculegeam mai bine ca în acea încăpere îngustă și cam întunecoasă, ce ar fi putut face cînste oricărei locuințe de burgmaistru sau de staroste de breaslă, așa bogat căptușită cum era cu stejar afumat până la jumătatea peretelui, unde blana ieșea afară, făcând jur-împrejur o largă poliță pe care stăteau înșirate năstrape și ulcioare de Delft. Ce minunate clipe petreceam acolo!

Alături de mine pe singura laviță din primitoarea cămară, singuratică ziua, tânărul cu chip de portret vechiu sorbea pe îndelete băuturile cele mai dulci și mai parfumate, asemenea unor nestimate topite, ațățătoare de visări exotice și de îndepărtate nostalgii cu piperatele lor mirodenii de Java sau de Antile. Acolo, parcă nu mai eram străini unul de altul și, ceea ce e nostim, mai târziu, după ce ne-am cunoscut,

ne-am mărturisit că, și lui și mie, ni se păruse a mai fi stat și altădată împreună într'o încăpere la fel.

Nu m'ași fi gândit însă să ne împrietenim chiar, fiind îndreptățit a-l crede că făcea parte dintr'o lume cu totul alta decât a mea. Sărea în ochi : una e floarea de câmp, alta floarea de grădină. Acum, fie că trebuiseră veacuri ca, la asfințitul ei, o înaltă rasă să înflorească așa de strălucit, într'un semeț avânt al sângelui albastru spre tipul ideal, fie că fusese numai o nemereală fericită, în toate chipurile mai mult nu se putea da. Mai era nevoie, e drept, și de ceva osteneală, zilnic, ca această podoabă a omenirii să-și împlinească frumusețea, pentru că atâta găteală nici la o muiere nu mi-a fost dat să văd. Să-l fi presupus după asta că era unul din acei deșuchiași cu năravuri rătăcite al căror număr pare a fi sporit, în timpii din urmă, pretutindeni, într'o măsură întristătoare ? Nu, nu-mi venea să o cred, căci dacă păpușii acesteia sulemenite îi flutura uneori pe buze un surâs neliniștitor, sub arcul sever al sprincenelor trase negre cu condeiul, ochii aveau acea nevinovată limpezime ce strălucește numai sub pleoapele eroilor și ale copiilor.

Era și foarte tânăr ; să tot fi avut douăzeci de ani. Ce

278.172

nu se îngăduie la vârsta aceasta, celor bogați mai ales? Lipsa grijii zilei de mâine preface creerul omenesc, amorțind simțimântul temerii de răspundere; avuția moleșește și îmbată de o amețală dulce, neîntreruptă, ce îndeamnă la goana după plăceri rare, după senzații noi. Din acea lume nepăsătoare și deșartă, desbărată de prejudecățile de rând, făcea parte și noul meu cunoscut care, fără îndoială, trebuia să se bucure de mari mijloace de trai. Arăta însă a trăi în afară de acea lume și, mai mult chiar, în afară de orice lume. Ca dânsul, în Berlin-W., mai erau și alții, dar pe aceia nu-i puteai decât rareori zări, călărind în ceața dimineții, sau sburând repede seara la înfloritele lor desfătări. Nici pe el nu-l vedeam altfel decât locuind într'una din străzile ce mărginesc regescul Tiergarten spre apus, încingându-l cu o minunată salbă de ville, unde aurul a isbutit, întru câțva, în încercarea de a sădi iarăși raiul în viața pământescă. Mî-l închipuiam dar răsfoind cu degetele lui subțiri cărți cu legături scumpe în somptuoasa singurăitate a odăilor cu oglinzi adânci, unde lânzește o risipă de flori rare. Nu deștepta oare vedenia unui asemenea decor singură numai pălîmașa mireasmă ce răspânda el în juru-i, atât de îmbătătoare că treaz te făcea să visezi?

Aubrey de Vere. Când mă gândesc... Ne-am vorbit într'o zi așa, parcă ne-am fi cunoscut de când lumea. Numele lui normand — și până astăzi nu știu dacă astfel se chema într'adevăr — nu-mi era străin, fiind numele de neam al svăpăiașilor conți de Oxford, după stingerea cărora a fost cules și alipit la cel de Beauclerk de Stuartii de mâna stângă, ducii de Saint-Albans. Să se fi tras cumva din aceștia, nu i-ar fi făcut mai multă cinste ei lui decât el lor. Deși englez până la măduvă, în vorbire se slujea obicinuît de franțuzească și așa cum rar mi-a fost dat să o aud. Cu timbrul grav al glasului său mlădios și pur, ea era pentru dânsul ceva mai mult decât un mijloc de înțelegere, era o unealtă de seducere. Aflând ce era, l-am înțeles pe dată în totul; datina căreia Brummel i-a pus pecetea numelui său trăia în Aubrey de Vere în deplină strălucire. Până și plăcerii de a se sulimeni îi găsisem astfel tălmăcirea: cei dintâi locuitori ai Albionului de cari se pomenește, nu-și boiau în întregime goliciunea în albastru? Această culoare îi era în deosebi dragă noului meu prieten, el o purta în însăși făptura lui, în ochi și sub pielița foarte străvezie a mâinilor, în cari când la una când la cealaltă sclipeau șapte

inele, gemene toate — șapte safire de Ceylan. Cu brățara și cu parfumul, acea de neuitat mireasmă de garoafă roșie inelele erau singurele lucruri cărora le rămânea credincios — încolo, ca îmbrăcăminte, nu știu să-l fi văzut de două ori la fel. Dar toată această migăloasă găteală nu era la dânsul decât un amănunt dintr'un întreg desăvârșit, de o fericită armonie. Aubrey de Vere avea un creier de minune alcătuit și un duh scânteetor, el ar fi făcut fala clubului cel mai închis și nu s'ar fi simțit la strâmt nici într'o adunare de cărturari, pentru că dacă mărturisea că rufele și le spăla la Londra, adăuga că tot astfel în suta a optsprezecea, coconașii din Paris și le spălau în Flandra și cei din Bordeaux la Curaçao și așa știa să vorbească de toate, cu asemănări din trecut, cu apropieri și amănunțiri ferme-cătoare, de câte ori îi se întâmpla să povestească de călătoriile lui prin ținuturile străvechi ale Răsăritului, sau prin ostroavele pierdute ale oceanului liniștit unde domnește primăvara vecinică. Atât am putut afla din viața lui : că văzuse multe, cutreerând mări și țări și că citise și mai multe, prea multe chiar, pentru anii lui, fiind fost cu puțință să fi amestecat ce văzuse cu ce citise, sau să fi privit cele vă-

zute prin geamul înșelător al citirii, care laolaltă cu bogăția îi cam sucise capul deși, dela fire, avea judecata limpede și rece. Așa, de pildă, am înțeles că se îndeletnicea cu cercetări oculte îndrăznețe, pentru cari era hărăzit, pe lângă o înclinare înnăscută rară și cu cea mai uimitoare pregătire. Părea chiar să fi avut mai multe legături cu duhurile decât cu cei vii, de oarece în povestirile sale nu venea niciodată vorba de ființe omenești.

Cu ce prilej, în ce împrejurări făcuse așa de timpuriu călătoriile atât de minunate nu spunea, precum nici cine era, ce și de unde, dacă avea părinți, rude sau prieteni, unde sta cu casa măcar — nimic, cu desăvârșire nimic. Ce stăpânire de sine avea ca să poată ascunde astfel la vârsta lui fără a se trăda? Dacă el însă nu destăinuia nimic, apoi eu îl întrebam și mai puțin și presupun că tocmai asta a fost pricina că am legat prieteșug. O vecinicie să ne fi întâlnit, tot mai lesne i-ar fi scăpat lui o destăinuire decât mie o întrebare. Dealtfel nici nu țineam să aflu ceva: ce mă privea pe mine? Întâmplător l-am văzut — fără să bage el de seamă — alegând flori de patru-cinci sute de mărci, garoafe și orchidee rare — un adevărat des-

frâu — și n'ași fi avut, cum cunoșteam pe domnișoara vânzătoare, decât după plecarea lui, să intru să-mi înfloresc cheutoarea ca să aflu unde le trimesese și punând astfel mâna pe fir să împing cercețarea mai departe. Dar la ce bun? Să fi avut un scop stăruința încăpăținată cu care își perdeluia scurtul lui trecut și viața de toate zilele, se putea prea bine, era însă, o spun iarăși, atâta mândrie în privirea lui, ce pururi nepăsătoare de ce se petrecea pe pământ, arăta a se pierde aiurea, în depărtările unei lumi de vis, încât ar fi făcut să se risipească orice umbră de neîncredere sau de bănuială. Totuși, nu-mi scăpase din vedere că uneori ar fi dat să mai spună ceva, dar se răzgândea pe loc, înăbușindu-și vorba pe buze. Roșea el atunci sub suliman, îi se înourau într'adevăr ochii, așa cum mi se părea într'o foarte scurtă clipă de dare pe față a unei tulburări ascunse? Nu ași putea jura, ce știu însă e că pe când povestea, privirea lui, făcându-se și mai adâncă se aținea asupra nelipsitelor inele, lung și cu duioșie, ca și cum acele pietre ar fi cuprins taina vieții lui, oglindindu-i în ghiața lor limpede și albastră toate gândurile și amintirile.

Dela o vreme, fără ca legăturile noastre de prietenie să se strângă mai mult, ne vedeam mai des, uneori dimineața, cel mai obicinuît după amiază, nîci odată în sã seara, nîci odată. Din prîcina cãldurii, pãrãsisem taverna olandezã și ne întãlneam la Grunewald, pe terasa unei cafenele, la marginea unui crãng de pinii — o terasã idilic cotropitã de trandafiri de toate neamurile și fețele ce, la adierea vântului, se scuturau în pahare. Sosea totdeauna fãrã grabã și fãrã întãrziere. Odatã l-am așteptat în sã zadarnic pãnã la ceasul cinei. Intorcãndu-mã acasã, gãseam o scrisoare în care se ruga pe scurt de ertare cã nu putuse veni și iscãlea sir Aubrey de Vere. Am cercetat cu luare-amînte scriptura semeață cu slove mari și pecetea de cearã albastrã : un sfînx culcat în mijlocul panglicei unei jaretiere la fel cu aceea ce împresoarã scutul în stema Marelui-Britanii. Pe panglicã citeam cuvãntul «Remember».

Ca eraldist nu eram mulțumit; mã așteptam sã aflu arme adevãrate, nu o simplã emblemã. Dela acea scrisoare, sir Aubrey n'a mai dat semn de viață. Nu era de mirare : o zãpușealã umedã cumplitã clocea orașul, cui bar uriaș de ticãloșii și de rele. Nu mai era de eșit decãt seara, cãnd

sir Aubrey nu se arăta. Nopțile erau însă atât de frumoase, încât greu mă înduram să mă mai întorc acasă. Tot umbând astfel până târziu, am avut odată, spre miezul nopții, într'o alee pustie din Tiergarten, o stranie întâlnire.

Trecea o femeie înaltă, cu un bogat păr roșu sub o pălărie mare cu pene, o femeie slabă și osoasă, fără șolduri și fără sân, într'o rochie strâmtă de fluturi negri. Ea pășea țeapănă ca o moartă, care ar fi împinsă sau atrasă de o putere din afară, străină de voința ei, spre un țel tainic în noapte. Nu știu de ce nu mi-a venit să cred că e o femeie ca toate femeile, din capul locului, chiar înainte ca în ochii ei țintîți mari, ce arătau a privi înăuntru, și în trăsurile feței sale prea sulimenite să-mi pară a recunoaște... Dar, mai trebuia să mă îndoesc, mai putea fi numai o bănuială când în mâna cu degete lungi rânjeau șapte safire de Ceylan? Am rămas uluit, în prada unui simțimânt tulbure, în care și nedomerirea și urîtul și teama își aveau partea lor, apoi cu nările pline de cunoscuta mireasmă — mireasma de garoafă roșie — am dat să o urmăresc. Era însă târziu; o perdusem. La capătul aleei așteptau câteva droști de piață; se suise pe semne într'una și pierise.

Pentru un vechiu berlinez ca mine ar fi fost copilăresc să mă las cuprins de uimire. Câte nu văzusem ! In schimb mă simţeam îmboldit de o curiozitate josnică, ce m'a făcut câteva seri să pândesc mereu pe acolo. Nimic însă. Estimp, arşiţa creştea tot mai aprigă; în ziua căreia i-a urmat noaptea ce voiu povesti numai decât la vale, picaseră oameni pe drum ca muştele.

Era o noapte de catifea şi de plumb, în care adierea molatecă a unui vânt fierbinte cerca înzadar să risipească pâcla ce închegase văzduhul. Zărilor scăpărau de fulgere scurte, pădurea şi grădinile posace tăceau ca amorţite de o vrajă rea; mirosea a taină, a păcat, a rătăcire. Inaintam cu greutate prin întunerecul ce vătuia alelele singuratice, trebuind uneori să mă opresc covârşit de slăbiciune. La răspântia unde e fântâna lui Roland din Berlin, în lumina prea vie, care, după besnă, îmi luase văzul săgetat, mă pomenii faţă în faţă cu sir Aubrey, ceeace, când îl privii mai bine, nu-mi făcu tocmai plăcere.

Nu pentrucă de data asta întrecuse orice măsură. Ori-cum, nu se iese astfel în lume. Pudra cu care îşi văruise obrazul era albastră, buzele şi nările şi le spoise cu o vop-

sea violetă, părul și-l poleise, presărându-l cu o pulbere de aur, iar ochilor le trăsese jur-împrejur largi cearcăne negre-vinete ce-î dădeau o înfățișare de cântăreață sau de dănțuitoare. Incolo, îmbrăcat tot fără cusur, în frac albăstru, sub mantaua ușoară de seară, cu orchideea la cheutoare, nelipsindu-î nici brățara dela mână, nici inelele din degete. Avea însă ceva schimbat, era neastâmpărat, neli-niștit, pe cât eram eu de muiat și de stins. Impotriva obiceiului lui, vorbea pripit și tremurat, rugându-mă să rămân cu el — el, care făcea parte din acei oameni ce fără voie, în ciuda însăși curteniei lor, dau să înțeleagă că fac o însemnată jertfă când suferă să stea cu cineva. Mai mult, îmi luase chiar brațul și mă întorsese din drum. Il simțeam cum dârdăie din toate încheieturile, scuturat de friguri, și vedeam cum ochii aci îi se ținteau în gol, sticloși ca ai femeii cu păr roșu, aci îi lăcrămau lăncezi și pierduți. După cum atunci nu-mi venise să cred că arătarea ce trecuse pe lângă mine era o femeie, acum mi se părea că ființa ce mă târa cu ea în umbră nu era un bărbat. Am mers tăcuți pe marginea pădurii, eu posomorît, cătând a arăta cât mai puțin plictisit, el, cu surâsul pe buze, privindu-și în zare pietrele

albastre, de cari se legau poate amintiri tainice și cărora le hără-
zea parcă, cu patimă și dor, gândirea lui cea din urmă — am
mers tăcuți până ce ajungând la podul de peste canal, unde în-
cepe calea Electorilor, el s'a oprit, desfăcându-se de mine.

Aveam înaintea mea un alt om, cu desăvârșire altul decât
acel de adineaori. Să fi avut pietrele lui virtuți ascunse ?
Treptat se redobândise pe sine, se îndreptase înțepase nă-
rile și acum sta țeapăn, rece și mândru, foarte mândru.
Trăsurile feței sale prelungi se ascuțiseră, dela albastrul fra-
ged de floare, culoarea ochilor îi trecuse la albastrul cu
licăriri aspre al oțelului iar pe buzele subțiate zâmbetul îi se
făcuse crud. In paloarea-i lunară, cu părul său de aur, sir
Aubrey nu mai avea ca înfățișare în acele clipe nimic fi-
resc, semănând mai mult a serafim, a arhanghel decât a
făptură omenească. Rămase astfel înmărmurit câțva timp
scrutând întunericul pe care îl biciui deodată cu mânușile
lui albe ca și cum ar fi voit să alunge o vedenie.

— «E o stranie noapte», zise el grav. «Asemenea nopți
sunt mai de temut ca beția ; vântul cald împrăștie friguri
rele. Stendhal scrie că la Roma când bate un anume vânt
în Transtevere se ucide».

«Trebuie să te simți și dumneata slăbit de zăduf», urmă el. «Ai să-mi faci plăcerea să iei ceva cu mine, un păstrav, doi, și o sticlă de vin de Rin, să ne mai întremăm. Dar înainte să-mi dai voie să lipsesc puțin»... Și scoțând ceasornicul, o floare de platină muțată într'o rouă mărunță de pietre albastre — «... ai să vrei să mă aștepți, nu-i așa? Am să zăbovesc nițel, poate mai mult de un sfert de ceas, oricum însă mai puțin de o jumătate. Mai plimbă-te în vremea asta, ne găsim aici la pod, cine vine întâiu așteaptă pe celălalt». Imi întinse mâna care era ca ghiața, ridică pălăria și-mi întoarse spatele. Făcui întocmai, îndreptându-mă din nou spre pădure; sunt în apropiere cei mai frumoși copaci ce se pot închipui, uriași seculari, druidici, așa de înalți și de înfoiați că privindu-i îți vine să te crezi pe alt tărâm. M'am întors la pod după un sfert de ceas și înainte de jumătate, dar fără a-mi găsi tovarășul. Cum așteptarea, ca toate neajunsurile, pare mai grea la început, am mai luat-o pe cheu în sus, fără a mă depărta prea mult de locul de întâlnire.

Cheul era pustiu iar casele oarbe. Peste tot ferestrele erau negre, unele fiind însă deschise, se zăreau înăuntru

acele lucruri posomorâte de argint-viu ce rânjesc în oglinzi în întuneric. Una singură de sus se împăengina de raze slabe, aceea a unei odăi încărcate de poleeli, unde veghea o lampă așezată pe un colț de dulap — mai mult candelă decât lampă — abia lăsând să se cearnă ca înveninată, printr'un înveliș de smalturi verzi, o lumină înăbușită, una din acele lumini, cari după dafinele vrăjitorești sunt prielnice duhurilor rele ce rătăcesc în puterea nopții.

M'am oprit și privirea mi-a rămas îndelung pironită asupra acelei ferestre. Ah! farmecul ferestrelor luminoase în întunecime, cine s'ar mai încumeta a-l spune după Barbey d'Aurevilly? Dar, în nemuritoarea sa povestire e perdeaua cârmezie, în altele scrise mai târziu și atât de timpuriu uităte sunt geamuri de nu mai știu ce colori; la fereastra mea nu era nici perdea, nici geam și totuși, în ceața ver-zue, afară de poleeli și de oglinzi ce și ele păreau înză-brănite, nu se vedea nimic.

Să fi fost vre o legătură între acea fereastră, care e de-ajuns să închid ochii ca să-mi răsară înaintea întocmai ca atunci, și cele ce s'au petrecut în acea noapte chiar bănu-iesc, nu pot să știu. M'am întors la pod tot așa de neno-

rocos ca și întâia oară: prietenul nicăeri. În vederea unei așteptări mai lungi, m'am rezemat de parmaclâcul de tuciu al podului, lângă mal, mi-am descoperit capul, care mă durea, și m'am cufundat cu totul în mareața priveriște a nopții.

Nu o voi uita niciodată. E drept că așa frumoase nopți două n'am văzut la fel, eu care știu a prețui noaptea ca nimeni altul și care am iubit-o cum nu se poate iubi ziua, cu nesăț și cu patimă. Sufletul meu sălbatic, care de obicei pare a așipi sgrîbulit de o nemulțumire nedeslușită, nu începe a trăi pe deplin decât odată cu stingerea celor din urmă vâpăi ale amurgului; pe măsură ce se așterne vălul serii renasc, mă simt mai eu, mai al meu. Să-mi fi îngăduit mijloacele de traiu a schimba fața împrejurărilor, cu anii ar fi fost cu puțință să nu văd raza zilei. A, să nu fi fost noapte, n'ași fi așteptat pe sir Aubrey, nu! dacă e vorba, apoi nu țineam să-l revăd de fel. Am stat pentrucă acasă tot nu m'ași fi întors, ași fi zăbovit tot atât, hoînărind pe acolo unde, în umbră, freamățul copacilor înalți face ca singurătatea să pară nemărginită. Nu-i puteam însă ierta lui sir Aubrey că mă făcea să-l aștept, să-l aștept în vreme ce el cine știe la ce desfătări se deda, în înfiorarea acelei nopți

calde, poate chiar la acea turbure lumină verzue, în brațele vre unei femei, a cărei frumusețe să fi făcut pereche cu frumusețea lui. Mai aveam încă o bănuială : mersese poate să pregătească pentru mai târziu întrunirea vreunui sobor ocult și uitase de lumea celor vii. Oricum, sânge rău n'aveam de ce-mi face. Imi reluai dar firul gândurilor sprijinit de parmaclâc în coate, cu tâmplele în palme. Sub mine alunecau solzii grași ai apei leneșe, deasupra căreia se înfiripa străveziu un zăbranic de aburi. Canalul era sinistru. Ce deosebire! — ziua, privești în partea locului e cum nu se poate mai blândă : ramurile copacilor de pe maluri înfrășițe spre vârf fac boltă deasupra canalului, în care își oglindesc frunzișul ușor și neastâmpărat de un verde proaspăt și fraged. Aceasta e calea ce-o urmează trupurile celor înecați. În 1905, țin minte, într'o dimineață poleită de April, apele purtau o mireasă albă. Se aude dealtminteri la Berlin un cântec vesel : «Plutește un cadavru pe Landwehrkanal».

Răcorindu-mi fruntea, o vie adiere mă trezi din toropeală. Cât am stat ținuit acolo nu mi-am dat seama — am tras,

nesupărat de nimeni și un pui de somn — nu știu să fi auzit bătând orologiul dela Gedächtniss și trebuie să fi bătut în mai multe rânduri. Când mahmur, mi-am ridicat capul din mâini și m'am frecat la ochi, pe cerul care se făcuse ca scrumul, casele se desprindeau împânzite. Vântul se înțeșe rece iar arborii porniseră a geme. Mi-am acoperit capul, pălăria am găsit-o jos, căzută — și am mai dat încă un târcol pe cheiu să mai văd lumina cea tainică. Fusese însă stinsă. M'am hotărît în sfârșit să plec spre casă, începușe a cădea stropi groși și se lumina de ziuă.

Ca o adevărată pasăre de noapte urăsc zorile. Fără a ține seama că o răceală mi-ar fi putut fi funestă, în loc să caut vreun adăpost, am luat-o la picior pe străzile pustii, gonit de searbăda lumină ce se cernea țesută cu apă din văzduhul încruntat, biciuit în răstimpuri cu furie de vântul de miază-noapte. Când ud leoarcă m'am văzut acasă, am fost cuprins de o ciudă grozavă, ceea ce nu m'a împiedecat totuși să dorm fără vise până la amiază.

Afară se așternuse pe ploaie, o ploaie care n'a conținut o săptămână încheială decât în scurtele răgazuri ce își da ca să se pornească mai vajnică. Făceam ce dregeam și

gândul îmi sbura la întâmplările din nopțile din urmă. De câte ori venea poșta, săream să văd dacă nu era ceva și pentru mine. Așteptam bine înțeles un cuvânt dela sir Aubrey — se cădea din partea lui — și faptului că pe plicurile sosite nu se afla nici scriitura semeață, nici pecetea cu sfînxul, nu-i puteam găsi tălmăcire.

Intr'un ajun de sărbătoare, vremea rea făcu în sfârșit pace. Neîncrezător nu ieșii decât târziu la plimbare. La zări se lumina a ploaie. Era așa de albastră acea seară dulceagă și lină, de un albastru-închis fluid, că orașul părea scufundat în adâncimele tainice ale unei mări. Străzile mișunau de lume ; fericirea de a trăi, de a se bucura de bunurile vieții se oglindea pe toate chipurile, se răsfrângea în toate privirile, vie, aproape ațățătoare, dând frumuseții femeilor o deosebită strălucire. Inchipuirea mă purta în trecut, evocam vedenia a cum trebuie să fi fost în asemenea seri marile cetăți ale vechimei, Babilonul, Palmira, Alexandria, Bizanțul ? Imbinând astfel realitatea cu visarea, urmai fără grabă și-voiu! mulțimii până la podul de peste canal, unde ceasuri întregi așteptasem atunci pe sir Aubrey.

Drăgălășia locului era împlinită, desăvârșită, de albeața

fără seamă a câtorva lebede ce se aflau la acea oră albastră pe apă parcă într'adins. Nu mai trecui podul și mă înturnaî la un birt din apropiere. Pe când așteptam masa, o privire aruncaă pe un ziar mă făcu să aflu abia atunci un lucru de care urla târgul de două zile.

Se pescuise în Charlottenburg, acolo unde Spreea își ia înapoi apele împrumutate canalului, făcând vârtej — se pescuise, legat cobză într'o manta, un cadavru ce arăta a fi acela al unui tânăr blond și svelt, bogat îmbrăcat în ținută de seară, gătit și înmănușat, însă desculț.

Tânărul fusese nu de mult ucis. Trupul purta în partea stângă a pieptului o rană adâncă. Lovitura fusese atât de puternică încât arma — o lamă îngustă cu două tășuri — se frânse, o parte rămânând în rană.

Se găsisse asupra victimei, în hârtie și aur o mică avere, bașca prețul sculelor ce purta cu risipă nebună, toate din belșug bătute în safire de Ceylan, numai în safire de Ceylan. În schimb nici o hârtie tipărită sau scrisă care să poată trăda ceva despre ucis — nimic, nimic. Hainelor le fusese smuls petecul cu numele croitorului, iar ceasornicului tasul

cu iscălitura aurfaurului. După chip, înecatul nu mai era în nici un fel de recunoscut, pentrucă fața îi fusese arsă cu o apă tare ce-i rosesese aproape în întregime pielea și carnea până la os.

De așa sfârșit a avut parte sir Aubrey de Vere. Putea să isprăvească mai bine, sau mai târziu măcar, după ce ași fi plecat eu, fiindcă din noi doi, la început, nu știu, zău, care a fost mai de plâns . . . Prin ce am trecut, din clipa în care am înțeles cine era ucisul, ce am tras, mai e nevoie să spun ? Și n'a fost nimic totuși pe lângă ce puteam păți. Remember ? — da, cred. Se zice că frica e albastră ; eu am văzut-o de toate colorile, i-am străbătut iadul întreg, pogorându-i râpele fără fund, suindu-i culmile cele mai re-pezi, piscurile de groază ce se pierd în norii nebuniei, și cum n'am înebunit deabinelea e de mirare. Fusese singura ființă în tovărășia căruia se arătase sir Aubrey în lume la lumină ; la taverna olandeză, la terasa dela Grunewald trebuia să fi trecut ca nedespărțiți, încât nimeni n'ar fi voit să creadă că despre tânărul cu care păream atât de legați, tocmai eu sărăcuț de mine, eram ăl care știa mai puțin — mai puțin

chiar decât nimic. Nu ar fi dat aceasta mai mult temeii bănuelii că nu ași fi fost străin de răpunerea aceluî necunoscut? Simțeam urzindu-se în ascuns, în jurul meu, strângându-se pe tăcute mrejele meșteșugite ale celei mai îndrăcite poliții, mă și vedeam apucat, năpăstuit . . . pierdut pentru totdeauna, nou Lesurques, ispășind nelegiuirea a cine știe cui . . . Incepusem a mă crede singur vinovat — și nu eram oare în destul pentru faptul numai că înădisem prieteșug cu un om ca sir Aubrey? Atunci mi-am dat lămurit seama cât e de greu în țară străină între străini. Întâiul meu gând a fost dar să părăsesc numai decât Berlinul, să fug la mine în țară. Nu am putut închide ochii toată noaptea, mă apăsa de data asta întunericul, iar zorile le așteptam ca o desrobire. Cu lumina renăștea în mine liniștea și nădejdea. M'am răsgândit de plecare și mi-am desfăcut lucrurile, apoi seara le-am strâns la loc, făgăduindu-mi iarăși să plec, fără greș, dimineața — și a mers astfel multe zile, zile negre, la amintirea cărora astăzi încă pâlpaie în fiori scurți răsunetul îndepărtat al spaimei cumplite de atunci, când orice nimic făcea să mi se sbată inima ca o pasăre rănită. Dar, ca toate simțimintele omenești — afară de ură — cu timpul și

frica se ostoește și piere. E locul să strecor că adâncă mea tulburare n'a putut fi citită din afară; viața zilnică nu mi-o schimbasem întru nimic, iar de focul care mă mistuia n'am simțit nevoie să mă spovedesc nimănui, precum n'am găsit de cuvîntă nici să mă duc să spun celor în drept ce știam, sau mai bine zis nu știam, despre sir Aubrey. Am mers mai târziu la taverna olandeză și nu m'a întrebat nimeni de tovarășul de odinioară, nimeni de asemeni la terasa din Grunewald. Pretutindeni aceiași tăcere. Citeam toate ziarele și-mi venea aproape ciudă; nici un rând măcar în care să se mai pomenească de groaznica pescuire. Nu se desco-perise pe semne nimic. Sfinxul își păstra taina neștirbită.

Altmintreli, prin ea însăși, peirea lui sir Aubrey n'a depășit în ochii mei însemnătatea unui «fapt-divers». Ce noi-mă ar fi avut să împing părerea de rău convenită până la a plânge în acel străin necunoscut pe un Marcellus? Că era tânăr și frumos? Poate tocmai așa tânăr cum arăta nu era; sunt ființe ce înșeală vârsta, iar în ce privește frumusețea nu e de prisos o anume lămurire. Găsisem frumoasă nu atât făptura lui sir Aubrey cât asemănarea lui cu unii din aceia de mult pieriți în spulberarea veacurilor, îl găsisem

frumos pentru că în el vedeam re trăind o icoană din trecut, vedeam reînviat scumpul Trecut însuși, Trecutul apus pentru totdeauna. De aceea m'am împotrîvit ispitei să merg să privesc și eu, sub geam, la Morgă, pe acela care fusese Aubrey de Vere; cum înfățișarea ce o dă moartea o șterge adesea pe cea din viață, ar fi fost păcat să se strice în amintirea mea acel chip ce părea desprins însuflețit dintr'o cadră veche. Am voit ca el să rămână așa cum l-am cunoscut, semănând atât de mult cu acei frumoși lorzi, cari au petrecut așa de nebunește la Whitehall cu Killegrew și cu Rochester, cu Barbara Villiers și cu Nell Gwynn și pe cari, muiați în catifele și în mătăsurî înspumate de horbote și înflorite de panglici, ținând în mână trandafiri sau mângâind câini de preț, i-a înfățișat, surâzători și mândri, cavalerul Lely. Totuși mai mult decât arătarea din afară, dela el păstrez de neșters întipărite în minte unele mișcări lăuntrice ce-i scăpărau pe neașteptate în vorbire, cugetări cum n'am prins dela alții, nici n'am găsit scrise. În depărtatele-i călătorii plutitoare, această ciudată ființă știuse să deslușească din înfiorarea crângurilor de finici la vestirea furtunilor oceanice șoapte adânci, să pătrundă la zări nescrutate, pe

cară le purta oglindite în ochii lui limpezi ca safirele de Ceylan, taine ce nu se desvelesc decât celor aleși, și pe cari zadarnic se trudesce 'a le cerceta cei ce fără chemare își tocesc viața întreagă văz și minte pe buchea stearpă a cărților. Și toate — tinerețe, frumusețe, înțelepciune fuseseră menite să isprăvească în apa murdară a unui canal...

În sfârșit sosi ziua plecării. Incepuse toamna, dar nu toamna rumenă dela miazăzi, bacantă încinsă cu piele de pardos, purtând ciorchine de struguri și poame în părul arămiu, ci toamna spelbă a țărilor de secară și de bere, cu cer searbăd, cu soarele foarte jos, târându-se oșilit la zare. Mă închisesem din nou în casă în timpul din urmă; citeam în neștire, citeam pentru că muzică nu se mai făcea, iar afară, pe fereastra deschisă încă până târziu, nu mai aveam ce privi. Fântânii apele nu-i mai jucau în raze, pe terasa casei din față, trandafirii se scuturaseră iar în colțul cel frumos, securea abătuse acei bătrâni copaci ce păreau a fi zugrăviți de Ruysdaël.

*

S'au perândat de atunci șapte ani. A fost parcă eri, parcă

niciodată. Parcă eri, pentru că ținere de minte am bună, parcă
niciodată pentru că îmi lipsește evlavia amintirii. Mi s'a în-
tâmplat adesea să mă gândesc la tenebroasa dramă, căreia
i-am fost poate, în acea noapte de fiori și de friguri mar-
tor nevăzut și orb. Ce fusese însă, ce se petrecuse, nu m'am
mai întrebat, n'am mai ținut să știu, ba chiar dîmpotrivă,
dovadă deunăzi, având puțința să aflu, n'am voit eu.

Întârziaseam pe vreme rea, într'un local de noapte bucu-
reștean și căzuse peste mine un cunoscut de prin școală ;
îl zărisem, de departe, și pe la Berlin, învăța ceva pe acolo
pare-se. Limbut peste măsură și în felul lui hazliu, mi-a îm-
puiat urechile cu o sumă de fleacuri, istorii de gazde, de
fete și de slujnici de gazde — tot lucruri înălțătoare, după
calapodul «Micuței» lui Hașdeu. Câtă deosebire între cum
văzusem eu Berlinul și cum omul care sta în fața mea,
fălindu-se cu însăși nerușinarea lui ieftină ! Dar de ce în acea
seară se deștepta, vie ca niciodată, amintirea lui sir Aubrey,
de ce vedenia nopților berlineze cu întâlniri straniu îmi
răsărea atât de puternică ? Să fi fost pricina aburii amă-
rii ai spirtului de sâmburi, care venea și el dela acea

veche și vestită rachierie neerlandeză? Nu, era altceva. Mai îmbătătoare ca orice băutură, mă învăluia o aprigă mireasmă de garoafă care se desprindea dela o cuconiță așezată la masa de alături — mireasma ce răspândea tânăralul cu pietre albastre, mireasma ce odată, spre miezul nopții, o lăsase în urma ei femeia cu păr roșu într'o alee pustie din Tiergarten. Și-i revăzui și pe ea și pe el și fereastra cu tulburea lumină verzue, toată a avea ca în puterea unei vrăji. Nu m'am împotrivit unui îmbold neîncercat până atunci, acela de a povesti cuiva istoria lui sir Aubrey de Vere.

Am fost ascultat cu toată luarea-aminte. Băgam numai de seamă cum din când în când pe buzele cunoscutului meu mișea ușor un zâmbet. Când cu pescuirea cadavrului am încheiat, m'a întrebat dacă asta e toată povestea? I-am răspuns că da. «Să-ți spun eu atunci urmarea», a reluat el, «a fost dandana mare. S'a făcut mușama ce e dreptul numai decât, dar adevărul n'a putut fi împiedecat să răsufle. Ai să afli lucruri grozave, să vezi»...

L'am oprit scurt: «nu țin să aflu nimic». Și cum se uită

uimit la mine, neștiind ce să priceapă, am apăsât pe cuvântul din urmă, rostindu-l de mai multe ori. «Îți va părea ciudat», am urmat, «dar, după mine unei istorii, frumusețea îi stă numai în partea ei de taină ; dacă i-o desvălui, găsesc că își pierde tot farmecul. Imprejurările au făcut să întâlnesc în viață un crâmpei de roman care să-mi împlinească cerința de taină fără sfârșit. De ce să las să mi-l strici?» Vorbind așa nu mințeam tocmai, dar îndărătul acestui fel de a privi lucrurile cam ușuratic, mai mult literar, se ascundea ceva mai înalt, o gândire nobilă, care ea singură m'a hotărât a pune lacăt gurii cunoscutului meu și pe care dacă i-ași fi spus-o, mă îndoesc că ar fi fost în stare să o priceapă. După cum, pentru a nu vătăma în mintea mea icoana senină a făpturii din afară, n'am voit să văd chipul mutilat al sârmanului tânăr, tot astfel nu m'am învoit să aflu nimic despre el, de teamă să nu fie ceva care să-i poată mânji amintirea sufletească. Rămână și aceasta frumoasă, fără pată în umbra-i de taină și de trufie, rămâe în totul sir Aubrey de Vere așa cum mi-a plăcut să-l văd eu, numai așa — ce-mi pasă de cum era în adevăr ? Am nimicît singura dovadă că l-am cunoscut în ființă, am ars scrisoarea în a că-

rei pecete zâmbea sfinxul împresurat de zicerea : «Remember». Remember? — da, firește, că n'am să uit, dar cum anii tulbură unele din amintirile vechi, făcându-le să plutească aburite la hotarul dintre realitate și închipuire, dacă soarta mă va hărăzi cu viață lungă, într'un târziu are să-mi pară poate că toată această întâmplare trăită a fost un vis numai sau vre o istorie citită ori auzită undeva, cândva de mult.

